

בבית המשפט העליון

רע"א 6360/99

בפני: כבוד השופט ת' אור
כבוד השופט מ' חשין
כבוד השופט ט' שטרסברג-כהן

המבקשת: מדינת ישראל
נגד

המשיבה: גיל חברה לפיתוח ותעשיות בע"מ (בפירוק)

תאריך הישיבה: ד' באלול התש"ס (4.9.2000)

בשם המבקשת: עו"ד ירון בשן

בשם המשיבה: עו"ד ד"ר יואב בן דרור
עו"ד ערן ספיר

בקשת רשות ערעור על פסק-דינו של בית-המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו בע"א 1083/99 מיום 19.7.99 שניתן על-ידי כב' השופטת ה' גרסטל

החלטה

השופט מ' חשין:

שאלה בסוגיה של פטור מתשלום אגרה.

המשיבה לפנינו, גיל חברה לפיתוח ותעשיות בע"מ (בפירוק) (חברת גיל), הגישה תביעה נגד מדינת ישראל - פקיד שומה תל-אביב, להשבת כספים שהועברו אל זה האחרון כניכוי מס במקור. חברת גיל ביקשה מבית-המשפט כי יפטור אותה מתשלום אגרה, אך רשמת בית-המשפט המחוזי, כב' השופטת שרה ברוש, דחתה את הבקשה. חברת גיל לא השלימה עם ההחלטה, ובערעור החליטה כב' השופטת הילה גרסטל לפטור את חברת גיל ממיקצת מן האגרה שחוייבה בה. על החלטה זו האחרונה מבקשת המדינה כי ניתן בידה רשות ערעור, וזו הבקשה שלפנינו.

2. תחילת הדברים היתה בשנת 1984, שעה ששירם גיל (גיל) משך מחברת גיל כ-10 מיליון דולרים כדיווידנד. מעשה זה היה מעשה שלא-כדין הואיל ולחברת גיל לא היו רווחים שניתן היה לחלק מהם דיווידנד. גיל ביקש להעביר כספים אלה חוצה-לארץ, ומשהיתנה פקיד השומה הסכמתו לדבר בניכוי מס במקור מן הכספים, נוכח מס במקור כפי שנדרש ויתרת הכספים הועברו לבעלי המניות בחוץ-לארץ. חברת גיל נקלעה לקשיים כלכליים, בין השאר בשל אותה משיכת דיווידנד-כביכול, והוחל בהליכים לפירוקה.

3. המפרק הגיש תביעה נגד גיל ובעלי המניות האחרים בחברת גיל להשבת הכספים שהוצאו מחברת גיל שלא-כדין, ובתביעה זו ביקש פטור מתשלום אגרה. עמדת בא-כוח המדינה היתה (בלשונו של כב' השופט אמנון הומינר שישב לדין בבקשת הפטור) "כי קיימת בעייה בעניינינו, אולם לגירסתו [של בא-כוח המדינה], הוא מסופק אם קיים ביסוס חוקי לחייב את הנושה לשלם את האגרה". נוכח עמדה זו של המדינה (בין השאר) זיכה כב' השופט הומינר את החברה בפטור מאגרה. ביני-לביני פסק בית-המשפט המחוזי כי חלוקת הדיווידנד היתה שלא-כדין, בחייבו את בעלי המניות להשיב לחברת גיל את הכספים שקיבלו במסווה של דיווידנד. וכך היגענו אל עניינינו-שלנו.

4. אחר כל הליכים אלה הגישה חברת גיל - באמצעות המפרק - תביעה כספית נגד פקיד השומה, להשבת סיכומי הכסף שנוכו במקור מן הדיווידנד-כביכול שבעלי המניות חוייבו להשיבו לחברה. עם הגשת התביעה ביקש המפרק - גם זו הפעם - בקשה לפטור מתשלום אגרה. גם בקשה זו - כקודמתה - סמכה עצמה אל הוראת תקנה 13 לתקנות בית-משפט (אגרות), התשמ"ח-1987, ולפיה ניתן לפטור מתשלום אגרה "בעל דין ... שאין ביכולתו לשלם אגרה". לעת הגשת התביעה עמדה האגרה על סך של 520.000 ש"ח, אך לפי תצהיר המפרק אין בקופת החברה אלא כ- 420,000 ש"ח - אשר יועדו להוצאות הפירוק ולהוצאות משפטיות שונות - ונעדרת היא החברה נכסים בני-מימוש. כן הצהיר המפרק שהדיווידנד-לכאורה לא הושב לחברה והסיכויים כי יושב קלושים הם. המדינה התנגדה לבקשת המפרק לפטור מתשלום אגרה.

5. רשמת בית-המשפט המחוזי דחתה את בקשתה של חברת גיל, בייסדה את החלטה על שני טעמים: אחד, המבקשת לא הוכיחה כי אין ביכולתה לשלם את מחציתה הראשונה של האגרה, ושניים, החברה אף לא ניסתה לגייס כספים לתשלום האגרה מ"סביבתה הקרובה" של החברה, קרא (לעניינינו): מן הנושים אשר ייהנו מפירות התביעה אם יכיר בית-המשפט בצידקתה.

בערעור החליט בית-המשפט המחוזי להפוך את החלטתה של הרשמת על-פיה, בקובעו כי שומה עליה על החברה לשאת בתשלום אגרה בסכום של 200,000 ש"ח בלבד. בית-המשפט פטר את החברה מתשלום יתרת האגרה. כב' השופטת ה' גרסטל קבעה כי הוכח חוסר יכולתה של החברה לשאת במלוא תשלום האגרה. כן קבעה השופטת, כי נושי החברה החיצוניים אינם בבחינת "סביבתה הקרובה" של החברה, וכי אין חובה מוטלת על המפרק לפנות אליהם למימון התביעה קודם שמבקש הוא פטור מתשלום אגרה. משאמרה דברים אלה שאמרה, החליטה השופטת גרסטל לפטור את החברה ממיקצת מן החיוב באגרה.

6. על החלטה זו האחרונה בקשת הערעור שלפנינו. טענת המדינה היא כי חייב הוא הנושה העיקרי של החברה - בנק דיסקונט בע"מ - לשאת במימון האגרה, שהרי הוא יהיה הזוכה בתביעה, אם תוכר צידקתה. בבחירה מי ישא בתשלום האגרה - הנושה או הציבור - ראוי שהנושה דווקא יחוייב בתשלום. כן טענה המדינה כי תביעתה של החברה נגד פקיד השומה התיישנה.

המדינה מבקשת מאיתנו כי נכריע בשאלה העקרונית, והיא: האם בתביעות המוגשות בידי מפרק חברה שקופתה ריקה, קם ומתייצב נטל המוטל על נושה, בנסיבות מסויימות, לשאת בתשלום אגרת המשפט?

7. שאלה זו המוצגת לפנינו שאלה יפה וראויה היא לדין ולו משום שיש בה פנים לכאן ולכאן. אלא שהיגענו לכלל מסקנה כי אין השאלה מצדיקה - בנסיבות העניין - הענקת רשות ערעור, והוא כהילכת **חניון חיפה** (ר"ע 103/82 **חניון חיפה נ' מצת אור (הדר חיפה) בע"מ**, פ"ד לח(3) 123). הטעם להחלטתנו טעם פשוט הוא, ונפרשו בסמוך.

8. תחנת המוצא למסענו תימצא בקביעה - וקביעה היא שאין חולקים עליה - כי חלוקת הדיוידנד היתה שלא כדין; וכמסקנה נדרשת מכך - על דרך העיקרון - כי יש להשיב את הכספים לבעליהם. בהמשך לכך ידענו, כי כספי הדיוידנד - אותו דיוידנד אשר חולק שלא-כדין - זרמו אל שני כיסים: אל כיסם של בעלי המניות ואל כיסו של פקיד השומה. אף אתה אמור: אותו מעשה שנעשה - מעשה שלא-כדין - יצר, לכאורה, שני מקורות להשבה; השבה מבעלי המניות והשבה מפקיד השומה. והנה, בתביעת המפרק נגד בעלי המניות מחלה המדינה על תשלום האגרה וכתוצאה מכך פטר בית-המשפט את החברה מתשלום אגרה. מה היה לה למדינה אפוא שזו הפעם עומדת היא על תשלום האגרה? אם ראויה היא חברת גיל - מעיקרו של דין - לפטור מאגרה, מדוע לא תזכה לפטור במקרה שלפנינו; ואילו אם אין היא ראויה לפטור, מה טעם הסכימה המדינה לפוטרה מאגרה בהליך הראשון? לעניינו של תשלום אגרה, מדוע לא נחיל דין אחד על תביעה ראשונה ועל תביעה שניה, והרי עילת העוולה אותה עילה היא?

אכן, אין להוציא מכלל אפשרות שהחברה תהא פטורה מתשלום אגרה במקרה האחד ותחוייב בתשלום אגרה במקרה האחר. ואולם משנפטרה מתשלום האגרה בתביעה הראשונה - בהסכמתה-למעשה של המדינה - מצפים היינו לשמוע מפי המדינה טעם-של-ממש במה נשתנתה שניה מראשונה. טעם מעין-זה לא שמענו. אין פלא בדבר אפוא שטענת החברה לפנינו היא כי נתחלפו לה למדינה כובע בכובע - כובעה כריבון, כזוכה בתשלום האגרה - בכובעה כבעל-דין, בהיותה פקיד שומה, וכי ברצונה לסכל את תביעת החברה נגד פקיד השומה טוענת היא לאי-פטור מאגרה. אכן, נסיבותיו של המקרה שלפנינו נסיבות מיוחדות הן, ונחה דעתנו כי בנסיבות אלו אין זה ראוי כי נזכה את המדינה בבקשתה.

9. בשולי הדברים נוסף ונציין, כי אין לפרש את החלטתנו כהבעת דעה - לכאן או לכאן - בשאלה שהמדינה ביקשה להעמיד להכרעתנו. השיקולים התומכים בכל אחת מן העמדות הניצות שיקולים כבדים וראויים הם, והכרעה ביניהם, גם שעתה תגיע. השעה עתה אינה שעה ראויה.

10. דבר אחרון. בזמנו ניתן היה לדחות תשלומה של אגרה עד לאחר סיום ההליכים. נמצא לו למי שנמצא כי הסדר הדחייה אינו הסדר ראוי, ובתקנות דהאינדא - אלו תקנות שמשנת תשמ"ח 1987 - נעלם ואיננו הסדר הדחייה. האמנם ראוי שכך יהיה? נצא מהנחה - כהנחת בית-המשפט המחוזי - כי ראויה היא החברה שלא תחוייב בתשלום אגרה, כולה או מיקצתה, וכי כך הוא דין. נוסף ונניח כי בסיומם של ההליכים יכיר בית-המשפט בצידקת התביעה ויזכה את החברה במבוקשה. יעמוד השואל וישאל: גם אם ראויה היתה החברה לפטור בתחילת ההליך, מדוע זה לא תחוייב בתשלום האגרה בסיומו של ההליך? מדוע לא יהא הפטור אך פטור-זמני - קרא: דחיית תשלום - עד לסיום ההליך? ואולי אף יחוייב בעל-הדין בתשלום האגרה אם ירווח לו אף באמצע ההליך? ראו ההסדר שנקבע בתקנות 15 ואילך לתקנות בית-המשפט (אגרות), תשי"ז 1957. - ראו עוד פרשת ע"א 29/89 **עין חרוב הקיבוץ המאוחד בע"מ נ' לוגסי**, פ"ד יג 1883. מצאנו שגם כב' השופט הומינר עמד על-כך בהחלטתו בהמר' 14253/87 ת"א' (ת"א) 2796/89 **שלמה זיו, רואה-חשבון מפרק "אטלנטיק" חברה לדיג ולספנות בע"מ נ' תנובה, מרכז שיתופי לשיווק תוצרת חקלאית בע"מ**, וכה השמיענו השופט הומינר:

כבר נזדמן לי לא אחת להביע את דעתי בשאלת תשלום אגרה ע"י חברות בפירוק, או ע"י נאמנים בפשיטת רגל.

אני סבור, כי יש לתקן את תקנות האגרה, באופן שכל המקרים שבהם מתבקש פטור מאגרה בין ע"י מפרקי חברה או נאמנים בפשיטת רגל, מאחר ואין ביכולתם של אלה מאמצעיהם העצמיים, קרי מכספים הקיימים בקופת הפירוק, לשלם את האגרה, אזי לא יינתן פטור, אלא תשלום האגרה יידחה והיא תהווה חלק מהוצאות הפירוק או הליכי פשיטת הרגל.

על המלצה זו חזר כב' השופט הומינר גם בהחלטה שפטרה את חברת גיל מתשלום אגרה בתביעה שהגישה נגד בעלי המניות שזכו שלא-כדין בדיוידנד: המ' 1480/91 ת'א' (ת"א) 235/85 אריה כהן, רואה חשבון בתפקידו כמפרק של גיל חברה לפיתוח ותעשיות בע"מ (בפירוק) נ' מר יורם גיל ואח'.

אם מי שאמור היה לקרוא דברים אלה טרם קראם, יקרא-נא אותם עתה.

11. הבקשה למתן רשות ערעור נדחית. המדינה תישא בשכר-טירחת המשיבה בסכום כולל של 20,000 ש"ח.

שופט

השופט ת' אור:

אני מסכים.

שופט

השופטת ט' שטרסברג-כהן:

אני מסכימה.

שופטת

היום, כ"ו באלול התש"ס (26.9.2000).

שופטת

שופט

שופט

העתק מתאים למקור
שמריהו כהן - מזכיר ראשי

